

PRONOMINALE DEMONSTRATIVER: NYE PERSPEKTIVER FRA NORSK OG SVENSK

KARI KINN & IDA LARSSON

*Universitetet i Bergen
Høgskolen i Østfold*

SAMMENDRAG

Denne artikkelen diskuterer pronominale demonstrativer i eldre norsk talespråk og i svensk skriftspråk fra 1800-tallet og moderne tid. Vi viser at pronominale demonstrativer er belagt hos talere født både i Sverige og i ulike deler av Norge på 1800-tallet, men at bruksbetingelsene er noe ulike i de to språkene. Vi viser at *han/hon* i svensk ikke fungerer som demonstrativer, formelt sett, og antar isteden at de er syntaktisk reduserte pronomen som står høyt oppe i kanten av DP, høyere enn posisjonen for demonstrativer, og dublerer trekk lenger nede i nominalfrasen. I norsk, på den andre siden, ser *han/hun* ut til å brukes som demonstrativer allerede på 1800-tallet, på samme måte som beskrevet av Johannessen (2008a, b).

[1] INNLEDNING

I de nordiske språkene kan *han* og *hun* (og tilsvarende former), ved siden av å være vanlige, personlige pronomen, også brukes som demonstrativer. De tar da et substantiv i bestemt form, eventuelt et egennavn, som komplement; substantivet må referere til en spesifikk person. Noen eksempler fra norsk er gitt i (1) (fra Johannessen 2008a; opprinnelig fra NoTa-korpuset):

- (1) a. **Hun dama** hun blei jo helt nerd da
- b. Du vet **han kjørelæreren** jeg har?
- c. Jeg og Magne vi sykla jo og **han Mikkel** da

I norsk brukes pronominale demonstrativer gjerne til å markere psykologisk avstand: De brukes i forbindelse med personer som taleren ikke kjenner personlig eller har en negativ holdning til (eks. (1a) og (1c) illustrerer dette, se Johannessen 2008a). Det kan iblant også være en person som taleren selv er kjent med, men som han/hun regner med at mottakeren ikke kjenner (se 1b). På grunn av den avstandsmarkerende funksjonen kalles de pronominale demonstrativene også psykologisk distale demonstrativer (PDD). Uansett hvilken term man velger, er

det klart at demonstrativene vi har med å gjøre her, ikke er identiske med prepropriele artikler, som brukes systematisk (mer eller mindre obligatorisk, Dahl 2015, s. 97) i dialektene som har dem, uten at dette impliserer psykologisk avstand (se videre diskusjon i Delsing 2003; Julien 2005, s. 174 ff.; Håberg 2010; Dahl 2015, s. 97 ff.).¹ Et eksempel på en prepropriele artikkel (fra Håberg 2010, s. 5, gjengitt på nynorsk) er gitt i (2):

(2) **Ho Gøril** er jo herifrå.

Pronominale demonstrativer har blitt grundig beskrevet av Johannessen (2006, 2008a, 2008b, 2012, 2014, 2020); de omtales også av for eksempel Dyvik (1979), Josefsson (1999), Delsing (1993, 2003, s. 23, n. 8), Julien (2005, s. 123 ff.), Fretheim og Amfo (2005), Lie (2008, 2010), Strahan (2008) og Kinn (2020, kommende). De har blitt analysert fra ulike teoretiske perspektiver, og som empirisk fenomen har de også fått plass i nyere lærebøker i grammatikk (Kulbrandstad & Kinn 2016, s. 231).

Pronominale demonstrativer brukes først og fremst i talespråket. Et punkt som hittil har vært noe uklart, er hvor gamle de er. Johannessen (2006, s. 104) skriver:

We can conclude that the PDD is not brand new, since it occurs several times in the (relatively small) material of spoken Oslo dialect from the 1970s. Going further back into history is difficult, since it is very much a feature of spoken language, and we have no older spoken language data.

Siden 2006 har situasjonen endret seg mye når det gjelder tilgangen på eldre talespråksdata, ikke minst som følge av LIA-korpuset for norsk. I denne artikkelen skal vi diskutere pronomiale demonstrativer med utgangspunkt i nytt materiale. Vi kommer inn på spørsmålet om de pronomiale demonstrativenes alder, og i tillegg skal vi presentere et nytt, komparativt perspektiv med utgangspunkt i data fra svensk. For svensk har vi ikke samme gode tilgang til talespråk, men det finnes store skriftspråkskorpus med

[1] Johannessen (2008a, s. 169–170) lister opp følgende forskjeller mellom prepropriele artikler og PDD-er: i) prepropriele artikler, men ikke PDD-er, har kasusbøying (unntatt i islandsk); ii) prepropriele artikler, men ikke PDD-er, er alltid trykklette (PDD-er har noe trykk); iii) i mange dialekter, inkludert Oslo-dialekten, har prepropriele artikler og PDD-er ulik form; iv) prepropriele artikler tilfører ikke noen psykologisk distal betydning til nominalfrasen, mens PDD-er gjør det; v) prepropriele artikler forekommer kun sammen med personnavn (og enkelte slektskapsnomen), mens PDD-er forekommer sammen med alle slags substantiver med menneskelig denotasjon; vi) prepropriele artikler er obligatoriske med de substantivene de står sammen med, mens PDD-er ikke er det.

skjønnlitteratur fra 1800-tallet og framover. Vi vil vise at pronominale demonstrativer er belagt hos språkbrukere født både i Sverige og i ulike deler av Norge på 1800-tallet; videre viser vi at bruksbetingelsene er noe ulike i de to språkene. Vi bruker termen “pronominale demonstrativer” i tråd med tidligere litteratur, til tross for at vi kommer til å argumentere for at *han/hon* i svensk i de fleste tilfeller faktisk *ikke* fungerer som demonstrativer, formelt sett. Vi foreslår en analyse hvor *han/hon* i svensk er syntaktisk reduserte pronomener som står høyt oppe i kanten av DP, høyere enn posisjonen for demonstrativer, og dublerer trekk lenger nede i nominalfrasen.

Artikkelen har følgende struktur: I seksjon 2 presenterer vi nye data fra norsk og svensk. I seksjon 3 diskuterer vi funnene både fra en diakron og en synkron synsvinkel; vi tar opp de pronominale demonstrativenes historie og bruksbetingelser med vekt på komparative forskjeller mellom norsk og svensk. I seksjon 4 foreslår vi to ulike syntaktiske analyser, en for svensk og en for norsk. Seksjon 5 avslutter artikkelen.

[2] PRONOMINALE DEMONSTRATIVER – NYE DATA FRA NORSK OG SVENSK

I denne seksjonen presenterer vi resultatene av korpussøk vi har gjort for norsk og svensk. Metoden er hovedsakelig kvalitativ; vi har lagt vekt på å dokumentere bruken i ulike varieteter og perioder heller enn å kvantifisere. Seksjonen er delt i to deler: Vi begynner med eldre talespråk i Norge i seksjon 2.1; her har vi brukt den norske delen av LIA-korpuset. Seksjon 2.2 presenterer data fra svensk. Her er kildene primært skriftspråklige; vi har brukt korpusinfrastrukturen Korp (Borin et al. 2012). For eldre svensk og LIA har vi gått inn og sett på hvert relevante eksempel i sin omgivende kontekst, og vi kan på denne måten avgjøre om vi har å gjøre med generelle geografiske demonstrativer, som også kan ha pronominal form i noen dialekter (Johannessen 2008b, s. 74), eller andre mindre relevante konstruksjoner.²

[2.1] Eldre norsk talespråk: LIA

Den norske delen av korpuset LIA (*Language Infrastructure made Accessible*) er på ca. 3,5 millioner ord (token) og inneholder eldre dialektopptak fra hele landet. Vi har gjort søk i et utvalg av dette materialet basert på to kriterier: For det første har vi tatt med alle informanter født før 1880, uavhengig av sted. Dette dreier seg om 29 personer som til sammen produserer ca. 105 000 ord i korpuset. For det andre har vi gjort en geografisk avgrensning og tatt med alle informanter fra fylkene Oppland, Hedmark, Telemark og Buskerud, uavhengig av fødselsår. Dette

---

[2] For svensk har vi ved behov tatt fram mer kontekst enten ved å søke i materialet i Litteraturbanken.se eller ved hjelp av kildehenvisningene som gis i Korp.

utgjør 165 talere, som til sammen produserer ca. 384 000 ord.³ Vi har ingen spesiell grunn til å tro at talespråket i de aktuelle fylkene skiller seg fra resten av landet med hensyn til pronominale demonstrativer; utvalget er slik sett mer eller mindre tilfeldig.

For å finne pronominale demonstrativer brukte vi det utvidede søkegrensesnittet i LIA («extended») og søkte på ordformene *han* og *ho* etterfulgt av et substantiv i bestemt form.⁴ Det maksimale intervallet mellom *han/ho* og substantivet ble satt til 2. Dette innebærer at eksempler hvor det kommer en pause og/eller en nølelyd mellom demonstrativet og substantivet, blir fanget opp (som i *han e ## tenestekaren, biri_uio_0202*; tegnet # markerer en pause). Søket inkluderer ikke egennavn, ettersom egennavn ikke er tagget som substantiver i bestemt form. Selv om pronominale demonstrativer i virkeligheten ofte brukes sammen med egennavn, er det visse fordeler med å utelukke dem i denne sammenhengen: Når vi ser bort fra egennavn, unngår vi tvilstilfeller hvor *han/ho* kan tolkes som enten pronominalt demonstrativ eller prepropriell artikkel, og resultatene blir sikrere.⁵ Vi har inkludert tilfeller som inneholder et forsterkende *der* i tillegg til *han/ho* (som i *ho der tanta di, krageroe_uib_0403*) (Vindenes 2017, 2018).

Vi har funnet belegg på pronominale demonstrativer i begge informantgruppene vi har undersøkt. I gruppa med de eldste informantene (født før 1880) fikk vi rundt 20 relevante treff, hvorav flere kommer fra de samme informantene; vi tar dette som en indikasjon på at talere som tillater pronominale demonstrativer, gjerne bruker dem produktivt. Noen eksempler er gjengitt i (3):

- (3) a. og **han russen** nei nei eg hugsar ikkje namnet hans (andoeya_ma_05, født 1871)
 b. jo han var her e # han var kommen **han e # islandspresten** (selje_uib_0201, født 1871)
 c. ... var **han # svenskekongen** som var kongen e kva heiter han Osk-kong e Håkon kom # da sjuande juni ## det året (maalselv_uit_1101, født 1878)

I alle eksemplene i (3) er det tydelig at taleren ikke selv kjenner den omtalte

[3] To informanter fra Hedmark inngår i begge disse gruppene, men de produserer ingen relevante treff på pronominale demonstrativer.

[4] LIA-korpuset er translitterert til nynorsk, derfor er søkeordet *ho* og ikke *hun*. Om vi hadde søkt på lemma istedenfor ordform, ville vi fått med objektsformer i tillegg til subjektsformer, men et kjennetegn ved pronominale demonstrativer i norsk er at de ikke oppviser kasusdistinksjoner (Johannessen 2008a, s. 180). Vi gjorde kontrolløk på objektsformene; dette ga oss ingen grunn til å sette spørsmålstegn ved denne generaliseringen.

[5] Preproprielle artikler kan også brukes med enkelte slektskapsnomen, men disse står gjerne i ubestemt form (*han far*), og blir dermed heller ikke fanget opp av søket.

personen; i (3a) og (3c) understrekes dette av at taleren ikke kan komme på hva personen heter.

I informantgruppa fra Hedmark, Oppland, Buskerud og Telemark fikk vi rundt 40 relevante treff; noen av dem er gjengitt i (4) (informantenes fødselsår er ikke kjent i disse eksemplene):

- (4) a. det høyrer med i historia at **han ekspeditøren** hadde svært lite hovud (biri_uio_0104)
 b. eg hugsar **han stasjonsmeistaren** den gongen # e du veit kven det var? (krageroe_uib_0403)

I begge eksemplene er det snakk om personer som taleren ikke kjenner personlig.

Vi diskuterer de diakrone implikasjonene av resultatene fra LIA-korpuset videre i seksjon 3.1; bruksbetingelsene for pronominale demonstrativer blir diskutert i 3.2. Vi går nå over til å se på de svenske dataene.

[2.2] *Eldre og moderne svensk skriftspråk*

Talespråkskorpus som LIA-korpuset finnes enda ikke for svensk. Den svenske delen av Nordisk dialektkorpus (NDC, Johannessen et al. 2009) er altfor liten for en undersøkelse av pronominale demonstrativer; Johannessen (2014) finner kun ett relevant treff. Derfor har vi isteden undersøkt skriftspråket i det materialet som er tilgjengelig gjennom infrastrukturen Korp. Siden nåtidssvensk ikke er like godt beskrevet som nåtidnorsk med hensyn til pronominale demonstrativer, har vi studert moderne svenske tekster i tillegg til eldre. Blant de moderne korpusene har vi fokusert på sosiale medier (over 10 milliarder token), fordi vi får flere relevante treff i talespråksnært materiale. For eldre svensk har vi undersøkt korpuset Svensk prosafiktion 1800–1900 (spf-korpuset med 16,27 millioner token) og Äldre svenska romaner (med 56 romaner fra 1830–1940, 4,35 millioner token); de eldre korpusene inneholder en god del dialog og er slik sett blant det mest talemålsnære materialet vi har for perioden.

Vi har søkt på setningsinitialt *han/hon* + substantiv (uten noen ledd imellom); mer generelle søk på *han/hon* + substantiv gir altfor mange irrelevante treff i disse store tekstsamlingene. Ettersom vi ikke forventer oss noen prepropriele artikler i svensk skriftspråk, har vi dessuten søkt på *han/hon* + egennavn (uten noen ledd imellom). Resultatene viser også at prepropriele artikler ikke forekommer. Tvert imot er de relevante beleggene på *han/hon* + egennavn få og spredte, og aldri systematiske på den måten vi forventer oss av prepropriele artikler. Typisk brukes egennavnet også uten pronomen i den omgivende teksten.

Vi finner relevante belegg på pronominale demonstrativer i samtlige materialer. I de to eldre tekstsamlingene dreier det seg om færre enn 20 relevante treff med substantiv eller egennavn. Det første er fra en roman av Almqvist fra 1838, men ellers er de fleste treffene fra tidlig 1900-tall:

- (5) a. Adjunkten bävade. Det var således tvärtom. Det hade varit **han Jan** - fostret av patriarkens härliga ekonomiska uträkning - som förlett den där "morfadern". (Äldre svenska romaner, 1838)
- b. Han är då en gammal filur, **han Ola**. (spf-korpuset, 1900)
- c. det kan man - hm - en sådan uppsyn folk skulle få om **han Staffan Nilsson i Vågom** stälde sig på kyrkvallen (spf-korpuset, 1900)

I det betydelig større moderne materialet er treffene flere tusen. Noen eksempler er gjengitt nedenfor.

- (6) a. **Hon tjejen** som sjöng lady gagas låt, vad tänkte hon?? (Bloggmix 2009)
- b. **Hon Lina** är ju från Herrljunga! (Bloggmix 2010)
- c. **Hon morsan** är ju helt .. hysterisk och gnällig och allt är fel (Bloggmix 2009)

Det ser altså ut som om både norsk og svensk har hatt pronominale demonstrativer i minst et århundre. Vi kommer tilbake til de diakrone perspektivene i 3.1 nedenfor, og i 3.2 kommer vi til å vise at norsk og svensk likevel ikke ser ut til å ha akkurat den samme bruken av *han* og *hun*. Vi vil foreslå at mens norsk systematisk bruker *han/hun* som demonstrativ, er dette kun marginalt i svensk; for det meste uttrykker *han/hon* i svensk ikke selv noen demonstrativ betydning. I seksjon 4 diskuterer vi den syntaktiske strukturen til pronomenerne.

[3] DIAKRONE PERSPEKTIVER OG BRUKSBETINGELSER

[3.1] Diakrone perspektiver

Som nevnt innledningsvis, er det ikke klart hvor gamle de pronominale demonstrativene er. Som Johannessen (2008b, s. 75–76) påpeker, finnes det enkelte eldre skriftlige eksempler i norsk som kan leses som pronominale demonstrativer; disse går tilbake til begynnelsen av 1900-tallet (for eksempel siterer Western (1921) et litterært eksempel fra Hans Kinck fra 1904: *Ved at vende sig mot **han kyllingen** der...*). Talespraksdata er likevel mer egnet til å studere pronominale demonstrativer, siden pronominale demonstrativer først og fremst

er et talespråksfenomen.⁶ Johannessen (2008b) har sammenliknet to talespråkskorpus fra Oslo, TAUS fra 1970-tallet og NoTa fra 2005, og hun finner at pronominale demonstrativer er klart vanligere i NoTa. Økningen kan tyde på at fenomenet er relativt nytt (vi kan se for oss den typiske S-kurven som språklige innovasjoner gjerne følger når de sprer seg i et språksamfunn, med bratt stigning i begynnelsen, se for eksempel Lightfoot 1999, s. 102 og referanser der). Imidlertid er det vanskelig å si noe mer konkret uten å ha kilder som er eldre enn TAUS.

LIA-korpuset gir oss, som nevnt, nye muligheter til å se på eldre talespråk. Dette er en stor fordel av flere grunner: For det første er det mer sannsynlig å finne relevante treff i talespråk enn i skriftspråk. For det andre kan vi, siden vi har tilgang til å høre på opptakene, ta i betraktning faktorer som prosodi, samtalsituasjon og språklig kontekst. Vi kan undersøke individuell, systematisk variasjon hos enkelttalere, og siden opptakene kommer fra mange deler av landet, kan vi også få et inntrykk av samspillet mellom diakron utvikling og geografisk variasjon.

I seksjon 2.1 viste vi at pronominale demonstrativer er belagt hos talere som er født tidlig på 1870-tallet; eksemplene i (3) gjentas nedenfor i (7):

- (7) a. og **han russen** nei nei eg hugsar ikkje namnet hans (andoeya_ma_05, født 1871)
 b. jo han var her e # han var kommen **han e # islandspresten** (selje_uib_0201, født 1871)
 c. ... var **han # svenskekongen** som var kongen e kva heiter han Osk-kong e Håkon kom # da sjuande juni ## det året (maalselv_uit_1101, født 1878)

Vi har funnet flere eksempler produsert av talere som er født på 1870-tallet (to talere fra Målselv født i 1875 og 1878, en taler fra Time født i 1878 og en taler fra Holt født i 1876). Talerne som er født på 1870-tallet, er 20-30 år eldre enn de eldste talerne i TAUS-korpuset (men siden de fleste av TAUS-talerne er yngre, er aldersforskjellen som regel større). Noen av de videre eksemplene fra talere født på 1870-tallet er gjengitt i (8):

- (8) a. nei da nei # men det var **han kameraten min** i # han M1 # han hoppa tre og tretti ... (maalselv_uit_1101, født 1878)

[6] Når vi likevel har brukt skriftlig materiale til å undersøke pronominale demonstrativer i svensk, skyldes det, som nevnt, at talespråksdata er mindre tilgjengelige for svensk enn for norsk, men vi har gjort det svenske skriftspråksmaterialet så talemålsnært som mulig gjennom ulike avgrensninger.

- b. ja så s- spurde dei **han kallen** om e # kva det var han ville (maals-
elv_uit_0605, født 1875)

I eksempel (8a) kjenner taleren naturligvis selv kameraten sin, men introduserer ham for en tilhører som ikke gjør det. I (8b) kjenner ikke taleren *han kallen*; konteksten er en historie hvor talerens far blir fornærmet av en ukjent mann (*han kallen*) som kommer og drikker av ølglasset hans. Vi har ikke funnet noen eksempler på pronominale demonstrativer hos talere som er født før 1871, men samtidig bør det nevnes at det kun er tre informanter i korpuset som, ifølge de tilgjengelige metadataene, er født tidligere enn dette.

Vi kan naturligvis ikke gi noe endelig svar på når pronominale demonstrativer oppstod, men vi kan slå fast at de er belagt i talespråket hos talere som er minst 20–30 år eldre enn talerne i TAUS. Vi kan også notere oss at beleggene kommer fra andre deler av landet enn Oslo, som hittil har vært det mest sentrale området i beskrivelsene av pronominale demonstrativer i norsk.⁷ For svensk har vi bare tilgang til skriftspråk fra eldre tid, og det er selvfølgelig mulig at pronominale demonstrativer fantes i talespråket før 1838. Samtidig ser det ut til at pronominale demonstrativer er nye i språket på 1800-tallet. Vi kjenner ikke til eldre belegg, og vi har ikke sett pronominale demonstrativer i f.eks. eldre svensk drama. Dessuten er beleggene fra 1800-tallet få, men ser ut til å bli flere på begynnelsen av 1900-tallet. Norrønt har i og for seg en liknende bruk av pronomen (se f. eks. Josefsson 1999 og Faarlund 2004, s. 89), men det ser ikke ut til at pronominale demonstrativer i moderne norsk og svensk er en direkte videreføring av disse konstruksjonene. I så fall ville den tilsynelatende økningen i bruk på 1900-tallet være overraskende, og bruksbetingelsene for de moderne konstruksjonene er heller ikke de samme.

Vårt inntrykk er altså at norske og svenske pronominale demonstrativer har oppstått i relativt moderne tid, akkurat som Johannessen (2006, 2008b) foreslår. Samtidig kan vi notere at de tidlige eksemplene fra svensk ikke er av den samme typen som de norske. Mens eksemplene i (8) ovenfor likner på de moderne demonstrativene, har de tidlige svenske eksemplene på *han/hon* + nomen oftest ikke distal betydning, og de brukes til tross for at referenten er kjent for både taler og lytter. Se for eksempel (9) nedenfor:

[7] Johannessen (2008a, s. 162) skriver at det er diskutabelt om pronominale demonstrativer finnes i nordnorsk, men flere av beleggene fra LIA-korpuset er fra denne landsdelen. Jf. også Johannessen (2014).

- (9) a. Jo, just det mente jag. Så nu frågar jag med all ärans redlighet, om hon vill ha mig till äkta make i nöd och lust? — Åh, herre je! — Käringen blir riktigt pigg i ögonen. [...] — Han är då en gammal filur, **han Ola**. — Ska det vara, så kläm till! — säger Ola muntert. (spf-korpuset, 1900)
- b. Och plötsligt blev hon brännande röd i ansiktet- hur kunde han veta, **han Sven**, att hon väntat på honom så länge - så länge förgäves? (Äldre svenska romaner, 1916)
- c. Högt ärade, säger Tracbac och bugar sig, jag är **han Jac själ**, skulle ni vilja säga mig kassan (Äldre svenska romaner, 1930)

I (9a) er pronomenet inkludert i et kjærlig svar på et frieri, og i direkte tiltale til Ola. Noen distal betydning er det altså slett ikke snakk om. I (9b) tyder konteksten også på nærhet snarere enn distanse, og i (9c) brukes det om taleren selv, i et predikativ. Denne typen av bruk har vi ikke observert klare eksempler på i norsk. Som vi skal se i neste seksjon, virker denne bruken sjelden i nåtidssvensk, men den eksisterer fortsatt. I seksjon 4 kommer vi til å foreslå en analyse der pronomenet i eksempler som (9a–c) ikke skal regnes som demonstrativ. Merk samtidig at de neppe kan tolkes som preproprielle artikler. Bruken er, som notert i seksjon 2.2, svært sporadisk (og i de gitte kontekstene kan den heller ikke knyttes til for eksempel gjengivelse av dialekt). Eksempel (11c) er for eksempel hentet fra Hjalmar Bergmans roman *Clownen Jac* (1930), og er det eneste belegget på *han Jac* i hele romanen. I andre tilfeller omtales Jac for eksempel som *Jac* eller, en sjelden gang, *den gode Jac*.

[3.2] Bruksbetingelser: et komparativt perspektiv på norsk og svensk

Johannessen (2008a, b) viser som nevnt at pronominal demonstrativer brukes i nominalfraser med referanse til personer som taleren ikke kjenner personlig eller har en negativ holdning til. Denne distale betydningen kan vi observere både i eldre og moderne norsk og svensk.

- (10) a. ho betaler jo alt for **han derre typen** da (drammen_uib_0103, LIA)
 b. ja ja du har vel **han vadsøværingen** også han # Gamsten (vardoe_02uk, NDC)
- (11) a. Han var ju otäck, **han Bellman**, och Ulla Wiblad, en sån där! (Äldre svenska romaner, 1911)
 b. **Hon bloggtejen** som alla verkar hata (Bloggmix 2010)

(10a) er fra LIA-korpuset (opptaksår 1992), og (10b) er et moderne eksempel fra

Nordisk dialektkorpus. Legg merke til at den distale betydningen blir forsterket av *derre* i (10a); vi vil komme tilbake til dette i seksjon 3.3 nedenfor. I (11a) har vi et svensk eksempel fra tidlig 1900-tall, og (11b) er fra moderne sosiale medier. Både (10b), (11a) og (11b) refererer til kjente mennesker (fotballspilleren Morten Gamst Pedersen, Bellman og blogggtjejen) som er en del av bakgrunnskunnskapen til taler og lytter, men som verken taler eller lytter kjenner personlig (jf. Lie 2010). Dette er ganske vanlig. Bellman omtales tidligere i teksten, men da uten pronominnell demonstrativ.

I eldre svensk er det imidlertid få eksempler som uttrykker negativ holdning. Som vi så i seksjon 3.1 ovenfor, har ikke alle pronominnale demonstrativer distal betydning – noen står tvert imot i psykologisk proksimale kontekster og er forbundet med solidaritet. Johannessen (2008a) påpeker at islandsk har pronominnale demonstrativer som uttrykker familiaritet (jf. også Sigurðsson 2006), og engelsk *this* kan ha en lignende betydning av solidaritet (Potts & Schwarz 2009). En slik bruk kan belegges tidlig i svensk, og eksisterer fortsatt. Moderne eksempler er gjengitt i (12) nedenfor. Her viser *hon stackaren* og *hon jäntan* til talernes egne barn. Eksempler som disse utgjør en mindre del av de moderne beleggene, men det kan i og for seg avhenge av de ulike typene av materiale fra eldre og moderne svensk.

- (12) a. **Hon stackaren** fick nöja sig med mammas tutte (Bloggmix 2002)
 b. **Hon jäntan** fortsätter att stiga i vikten. (Bloggmix 2010)

I eldre svensk brukes pronomenene om nære bekjente, og til og med om referenter som er inkludert i talesituasjonen. I moderne svensk ser denne bruken ut til å være mer begrenset. Vi finner den i eksempler som refererer til små barn, som er aktivert i konteksten og til og med i fokus (jf. Gundel et al. 1993) – eksemplene i (12) er hentet fra diskusjoner som handler om foreldreskap, der talernes egne barn typisk står i sentrum. Det er altså ikke et vanlig demonstrativ det handler om. Vi har ikke observert klare eksempler på denne bruken, hvor et pronomen står til et substantiv som refererer til en person man har en nær (og god) relasjon til, i det norske materialet; Johannessen (2012, s. 163) sier at man i norsk bare ville brukt *hun mamma* om man hadde “et anstrengt forhold til mamma”.

Ellers ser bruken av pronomenene på flere måter ut som man kan vente fra demonstrativer. Ifølge Gundel et al. (1988, 1993) brukes (pre)nominale demonstrativer typisk ved referenter som er inkludert i bakgrunnskunnskapen (dvs. *familiar*), men ikke er aktualisert i konteksten eller i fokus. En typisk bruk er ved fokusskifte, og det finner vi også i både eldre og moderne norsk og svensk, som vi snart skal se.

Det er vanlig i både norsk og svensk at pronomenet er inkludert i en dislokert nominalfrase, som i (13) og (14).

- (13) og så var han ill- litt ilter **han brukaren** (LIA, biri_uio_0212)
- (14) Han lät så svag i rösten, **han Erik**, där han låg, så det är bäst att vi skyndar oss (Äldre svenska romaner, 1914)

Legg også merke til at referenten kan være nevnt tidligere i samtalen, som i (15). (Jf. også eksempel (14) og (18) hos Johannessen 2008a, s. 167 og Johannessen 2020).

- (15) a. jo da han M3 hadde **ein visargut** # som også skulle vaske [...] men du skjønner når eg blei med han M3 innover der og så heldt eg på med bokføringa for han M3 veit du så # eg reiste inn e par gonger i veka nokon gonger da for å [...] men du veit eg oppdaga jo fort det at **han derre visarguten** veit du på vel femti han vaska midt på golvet og ikkje borti krokane (LIA, drammen_uib_0102)
- b. og så kom det **ein austbygding** [uforståeleg] ifrå romerikskanten [...] og så # hadde han sagt til **han # austbygdingen** at det det ## det var var ikkje noko om å gjere for # han kunne nå sitte til han var ferdig han hadde reist seg opp (LIA, brandbu_uio_0401)

I (15a) er den distale betydningen forsterket med *derre*. Men bruken av et pronominalt demonstrativ er her ikke nødvendigvis assosiert med negative holdninger. Derimot uttrykker pronomenet at referenten ikke står i et nært forhold til taler og lytter – pronomenet fungerer på samme måte som et tillegg “du vet” og minner lytteren om at referenten er kjent eller infererbar (jf. Johannessen 2008a, b).

Eksempler som de i (15), der referenten ikke bare er en del av talerens og tilhørerens felles bakgrunnskunnskap, men er eksplisitt nevnt eller aktualisert tidligere i konteksten, finner vi først og fremst i norsk. Denne typen av belegg ser ut til å være uvanlige i svensk, i hvert fall i de tilgjengelige kildene.⁸ Teleman et al. (1999/2, s. 274) sier også at *han/hon* kan brukes med egennavn, men at referenten da ikke er nær bekjent eller aktualisert tidligere i samtalen. Igjen virker det altså som om bruken av *han/hon* ikke er helt den samme i norsk og svensk, og pronomenenene synes å være mer like andre demonstrativer i norsk enn

[8] Ettersom det svenske korpusmaterialet er svært stort, har vi ikke hatt mulighet til å sjekke alle belegg manuelt; det dreier seg om mange tusen treff. En nærmere undersøkelse må bli en oppgave for framtidig forskning.

i svensk. I svensk brukes heller *denne* eller *den här/den där* også om personer som er aktualisert i konteksten og som kommer i fokus; se (16).

- (16) “Må det ske med mig”, står det i Lukas evangelium, att Maria sade till **ärkeängeln Gabriel**, när hon tagit till sig det ofattbara att hon, en jungfru, skulle föda den Högstes son. // **Denne Gabriel** sägs också ha givit Guds ord till Muhammed under åren 610–632 v.t. // Därefter är det med några undantag, helt tyst om **ärkeängeln Gabriel** (Bloggmix 2006)

Teleman et al. observerer at *den där* brukes for å angi lavere grad av aktualitet og markere “visst avståndstagande” (1999/2, s. 317). Det ser altså ut som om svensk gjerne bruker de vanlige demonstrativene *den här* og *den där* heller enn *han/hon* også i psykologisk distale kontekster med egennavn. Vi finner eksempler i både eldre og moderne svensk:

- (17) a. **Den där Edwardes** gör mig galen. (spf-korpuset, 1900)
 b. **Den där Pat** är icke att leka med. (spf-korpuset, 1899)
- (18) a. **Den där Anton Hedman** är ett psykbyrt av högsta rang. (Bloggmix 2003)
 b. **Den här Spike Lee**, är han en såndäringa samhällskildrande regissör? (Bloggmix 2007)

Norsk ser ikke ut til å bruke *denne/den derre* om personer i samme grad, spesielt ikke når personen refereres til med et egennavn, som i de svenske eksemplene i (17) og (18).⁹ Vi finner likevel noen eksempler i LIA; ett av dem er gjengitt i (19) (her er det ikke snakk om egennavn). Vi kan notere at både vanlig demonstrativ og pronominal demonstrativer blir brukt:

- (19) gamlen eller kårmannen låg og **tenesteguten** dei låg i same rommet og dette var om sommaren også kom ## gamlen at det han var frosen [...] og så ville han gjere opp i omnen [...] så sa han **denne der tenesteguten** der nå skal du ikkje gjere opp i omnen sa han for det blir så varmt her sa han [...] **denne der tenestekaren han** # stelte ku på garden der og [...] da kom han e sjølv og skulle vere

[9] Søk på denne direkte etterfulgt av et mannsnavn (tagget som M1) i LIA-korpuset gir kun ett eneste treff. Om vi utvider intervallet mellom denne og mannsnavnet til maksimum 2 elementer, får vi fire treff, hvorav ett inneholder et forsterkende *der*.

med og gjere noko og## og **han e ##tenestekaren** han hadde nå læst begynt å trille møkk (LIA, biri_uio_0202)

Sammenfatningsvis ser det ut til at både eldre og moderne norsk har en mer utbredt bruk av demonstrativt *han/hun* med distal betydning enn svensk. Ikke minst virker det vanligere i norsk at fraser med *han/hun* viser tilbake til referenter som allerede er introdusert. Muligens kommer forskjellen delvis av at vi har tilgang til ulike typer materiale for språkene, men sannsynligvis også av at svensk i høyere grad bruker *den här/den där* som distale demonstrativer også med personreferanse. Korpusresultatene er i tråd med forskjellen mellom norsk og svensk i akseptabilitetsundersøkelsen som ble gjennomført i ScanDiaSyn (se Johannessen 2014). I ScanDiaSyn-undersøkelsen inngikk det en setning som testet *han/hon* + egennavn (som informantene kan ha tolket som prepropriell artikkel) og en setning som mer utvetydig undersøkte akseptabiliteten av demonstrativt *han/hon*. Det viser seg at demonstrativet aksepteres av de fleste talere i Norge, og av en del talere i Sør- og Midt-Sverige. På mange steder i Sverige er imidlertid setningen marginal (*intermediate score*), og den godtas ikke i det hele tatt mange steder i Nord-Sverige.

Korpusundersøkelsen vår viser dessuten at svensk har en bruk som slett ikke har distal betydning, i kontekster som snarere er psykologisk proksimale, og i det eldre materialet utgjør denne bruken en stor del av beleggene. *Han/hon* oppfører seg i de tilfellene mer som et pronomen, som brukes når referenten allerede er aktualisert og i fokus.

Johannessen (2008a) argumenterer for at svensk og norsk har ulike syntaktiske strukturer, i det minste delvis. Vi diskuterer strukturene videre nedenfor.

[4] OM SYNTAKTISK STRUKTUR

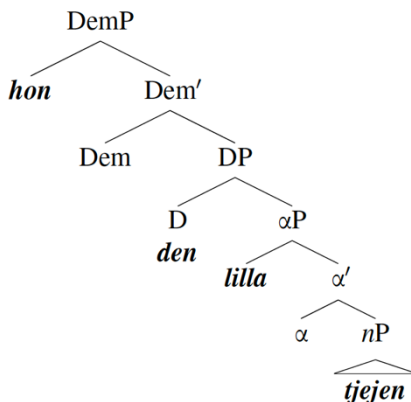
Et naturlig utgangspunkt for en diskusjon av den syntaktiske strukturen hos pronominale demonstrativer i norsk og svensk er analysen som foreslås av Johannessen (2008a). En viktig observasjon som ligger til grunn for denne analysen, og som vi ikke har nevnt eksplisitt før nå, er at pronominale demonstrativer i svensk, i motsetning til i norsk, kan kombineres med den foranstilte bestemte artikkelen som brukes ved dobbelt bestemthet. Dette er illustrert i (20) (jf. Johannessen 2008a, s. 176, 178):

(20)	a.	hon den lilla tjejen	(Svensk)
	b.	*hun den lille jenta	(Norsk)
	c.	hun lille jenta	(Norsk)

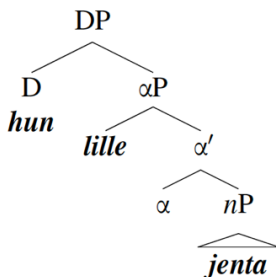
Mønsteret i (20a) er fullt gangbart i svensk, og, kan vi legge til, generelt

foretrukket, mens det ikke aksepteres av norske talere (se 20b). Dette forholdet (sammen med andre forhold som vi ikke skal gå inn på her) gjør at Johannessen foreslår to ulike strukturer for de to språkene. I norsk står det pronominale demonstrativet i D; dette er den samme posisjonen som den foranstilte bestemte artikkelen, og de to er dermed i komplementær distribusjon. I svensk, derimot, står det pronominale demonstrativet i det Johannessen kaller en DP-ekstern posisjon, nemlig DemP, som er en høyere funksjonell projeksjon (se også Julien 2002, 2005). Dette innebærer at det pronominale demonstrativet kan forekomme sammen med den foranstilte bestemte artikkelen; strukturen har plass til begge elementer. De to strukturene er illustrert (noe forenklet) nedenfor (de syntaktiske trærne følger grunnantakelsene hos Julien 2005):

- (21) a. Pronominalt demonstrativ i svensk, etter Johannessen (2008a)

- b. Pronominalt demonstrativ i norsk, etter Johannessen (2008a)

Vi vil imidlertid å foreslå en revisjon av denne analysen, særlig for svensk. En av

grunnene til dette er at svensk helt klart tillater setninger som (22):¹⁰

(22) Jag såg **hon den där lilla tjejen**.

Forskjellen mellom dette eksempelet og eksempel (20a) ovenfor (*hon den lilla tjejen*) er at *den där*, i motsetning til *den*, ikke er en foranstilt bestemt artikkel; *den där* er selv et demonstrativ; det har til og med et forsterkende element (*där*).

Mens det er allmenn enighet om at den foranstilte bestemte artikkelen står i D, er det gode grunner til å anta at *den där* befinner seg i DemP, som andre demonstrativer (Julien 2005). Spørsmålet blir så hva slags posisjon *hon* har. At formen er *hon* og ikke objektsformen *henne*, gjør at det minner om et demonstrativ og ikke et pronomen (demonstrativer oppviser som kjent ikke kasusdistinksjoner i norsk/svensk, mens pronomenen gjør det). Imidlertid kan man generelt ikke ha to demonstrativer etter hverandre i svensk, som illustrert i (23):

(23) * *dessa de här fina blommorna*

Det virker derfor lite motivert å anta en ekstra demonstrativposisjon over DemP. Man kunne kanskje tenke seg at *hon* i (22) stod helt utenfor nominalfrasen *den där tjejen*, og at det var snakk om en løst tilknyttet apposisjon eller et selvstendig, dublerende pronomen (se Vangsnes 2008). Imidlertid ser vi, som nevnt, at *hon* ikke har objektsform, som man kunne vente dersom det var et selvstendig pronomen, syntaktisk uavhengig av den påfølgende nominalfrasen.¹¹

Vi foreslår at *han/hon* i eksempler som (22) (*hon den där lilla tjejen*) verken er et demonstrativ eller et uavhengig dublerende pronomen utenfor nominalfrasen. I stedet antar vi, delvis inspirert av Josefsson (1999), at pronomenet representerer en form for dublering som skjer *innenfor* nominalets utvidede projeksjon. Pronomenet dublerer visse trekk som finnes lenger ned i nominalfrasen: semantisk genus, animatheit, og muligens også tall og spesifisitet (alle disse trekkene sitter i *nP* og lavere, se Julien 2005). Vi antar at det dublerede pronomenet er underspesifisert i forhold til vanlige pronomen og ikke har noe

[10] Noen eksempler fra korpusmaterialet vårt er følgende:

i. **Hon den där tjejen** med apan ni vet? (Bloggmix 2009)

ii. **Hon den där hemska och misunnsamma frun** förstår ingenting (Bloggmix 2013)

[11] Det finnes noen svært spredte tilfeller, særlig i eldre svensk, hvor *hon* faktisk oppviser kasusdistinksjoner. Et eksempel fra vårt korpusmateriale er gitt nedenfor; fenomenet nevnes også av Telemann et al. (1999/3, s. 118).

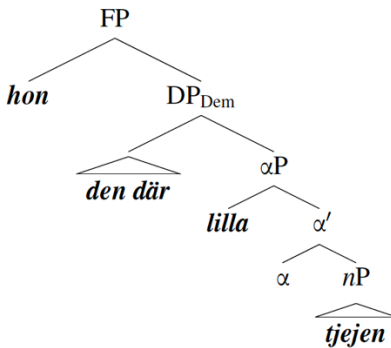
i. Han ropade efter **henne Margreta**, men hon hörde det ikke. (spf-korpuset 1900)

Disse eksemplene er, så vidt vi kan se, ikke distale, og vi antar at pronomenet er helt DP-eksternt; det er altså ikke en del av substantivets utvidede projeksjon. I nåtidssvensk virker konstruksjonen svært marginal; Johannessen (2008a, fotnote 14) fant ingen eksempler gjennom søk i Google.

fullt sett av grammatiske trekk (se også Josefsson 1999 og Holmberg & Nikanne 2008); dette er grunnen til at det ikke oppviser kasusdistinksjoner. Samtidig foreslår vi at pronomenet har trekk som representerer taler og tilhører. Vi antar med Sigurdsson (2014) at slike trekk finnes i kanten av fasene i den syntaktiske derivasjonen; vi antar videre at disse trekkene i vårt tilfelle aktiverer felles bakgrunnskunnskap hos deltakerne.¹² Slik sett har *han/hon* i konstruksjonene vi snakker om her, visse fellestrekk med nyere bruksmåter av *sånn* (se Johannessen 2012 og Ekberg et al. 2015).¹³

En skisse av den reviderte analysen for svensk er gitt nedenfor.

(24) Revidert analyse, svensk

Vi antar altså en funksjonell projeksjon ovenfor demonstrativposisjonen; for enkelhets skyld kaller vi den FP (som Josefsson 1999), uten å ta stilling til hva slags syntaktisk trekk som er hodet (det er mulig at hodet utgjøres av et trekk som representerer taler/tilhører, som vi var inne på ovenfor). *Han/hon* står i FP. Vi har latt Dem og D bli representert i samme funksjonelle projeksjon (med merkelappen DP_{Dem}), blant annet fordi det stort sett er uakseptabelt å uttrykke både et demonstrativ og den foranstilte bestemte artikkelen samtidig:¹⁴

[12] Vi regner DP som en fase, noe som er relativt ukontroversielt (se for eksempel oversiktsdiskusjonen hos Bošković 2012). Vi tar ikke stilling til om *han/hon* står i samme hode som trekkene for taler og tilhører, eller om det er en mer indirekte relasjon gjennom Agreement.

[13] Johannessen (2012) påpeker at både pronominal demonstrativer og *sånn* kan sees som nominale paralleller til modalverb; Kinn (2020, kommende) foreslår en annen formell analyse.

[14] Som en anonym konsulent noterer, kan demonstrativer marginalt kombineres med en foranstilt artikkel, noe som gir eksempler av typen *dessa de äldsta husen*, og det er særlig denne typen eksempler som motiverer splitting av DP og DemP i Juliens analyse (se Julien 2005, s. 109 ff., Delsing 1993, s. 138). Vi oppfatter disse eksemplene som ganske perifere både på svensk og norsk, og *dessa/disse* ser ikke ut til å fullt ut ha sin vanlige demonstrative funksjon. For oss er det viktigere å fange opp det mer generelle mønsteret med demonstrativer i komplementær distribusjon med andre determinativer (som i (25)) i en analyse av nominalfrasens struktur. At Dem og D representeres i ett og samme hode, kan sees på som *clustering* av trekk (Giorgi & Pianesi 1997), men eventuelt kan det analyseres som *spanning* (Starke 2009).

(25) *den där den hemska tjejen

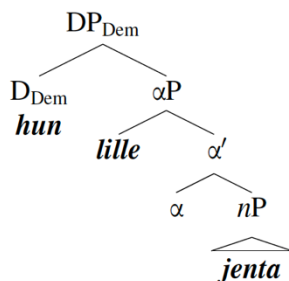
Når det gjelder den distale, demonstrative betydningen som tross alt finnes i et eksempel som (22), går vi ut fra at den formelt sett er knyttet til DP_{Dem} (leksikalsert av *den där*), mens pronomenet i FP som nevnt dublerer trekk fra lenger ned i frasen, og samtidig aktiverer delt kunnskap mellom taler og tilhører.¹⁵ Dublering (*double spell-out*) av trekk innenfor en og samme nominalfrase (en “stor” DP) har tidligere vært foreslått for en rekke andre språk og dialekter (se van Craenenbroeck & van Koppen 2008 med videre referanser).

I norsk er situasjonen annerledes enn i svensk på den måten at det pronomi- nale demonstrativet ikke forekommer sammen med foranstilt bestemt artikkel, og generelt sett heller ikke med andre demonstrativer:

- (26) a. *hun den lille jenta
b. *hun den jenta

I norsk er det derfor god grunn til å anta at *han/hun* selv leksikaliserer demonstrativt og distalt innhold. Vi holder i store trekk fast på analysen foreslått av Johannessen (2008a). Den eneste mindre modifikasjonen vi vil gjøre, er å uttrykke eksplisitt at D inneholder et demonstrativt element (Dem). På samme måte som i svensk ser vi altså for oss at D-hodet også kan ha et demonstrativt element, slik at Dem og D er representert i ett hode og ikke to. For fullstendighetens skyld er den lett reviderte strukturen for norsk gjengitt i (27).¹⁶

(27) Revidert analyse, norsk

Vi har nå presentert to syntaktiske strukturer, en for svensk og en for norsk. Den

[15] Vi tar ikke stilling til om *den där* er leksikalsk komplekst (Julien 2005, s. 116–117, se også Börjars 1998, s. 19–22), eller om *där* leksikaliserer en inherent, deiktisk komponent i demonstrativer (Leu 2015).

[16] Kinn (2020, kommende) presenterer en mer detaljert analyse og knytter den psykologisk distale betydningskomponenten til representasjon av taler/tilhører i fasekanten. Dette utelukker ikke at det også kan være et Dem-trekk i D.

norske strukturen, hvor *han/hun* selv står i D_{Dem} innebærer helt klart at pronomenene har tatt på seg en funksjon som demonstrativer; de er demonstrativer med psykologisk-distalt innhold. For svensk følger det, gitt analysen vi har foreslått, at termen “pronominalt demonstrativ” ikke helt kan rettferdiggjøres, siden pronomenet ikke selv står i noen demonstrativposisjon. Vi nevnte i seksjon 3.2 at bruken av *han/hon* i svensk er mer begrenset enn i norsk – i stedet for å bruke *han/hon* om referenter som allerede er introduserte, brukes heller *denne/den här/den där*. Dette er ikke så overraskende om vi antar at *han/hon* ikke er demonstrativer i svensk.

Selv om det er klare forskjeller mellom norsk og svensk, er ikke virkeligheten fullt så enkel som at den svenske strukturen dekker all bruk av pronomen + nomen i svensk, og den norske all bruk i norsk. I resten av denne seksjonen skal vi se nærmere på noen spesielle tilfeller.

Selv om svensk tillater (og foretrekker) at *han/hon* forekommer sammen med foranstilt bestemt artikkel eller demonstrativ (*hon den där tjejen*), finnes det tilfeller hvor *han/hon* står alene som foranstilt demonstrativ. Man kan også finne eksempler hvor *han/hon* er forsterket med *där*. Et eksempel som (28) er mulig, om enn mer marginalt:¹⁷

(28) Hon där tjejen

For slike tilfeller antar vi at en del svenske talere har tilgang til en syntaktisk struktur lik den norske i sin grammatikk. Om denne variasjonen kan være uttrykk for en begynnende diakron endring i svensk, har vi ikke undersøkt.

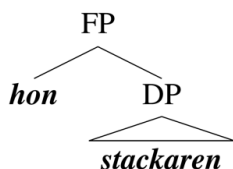
Et annet punkt som bør nevnes, er tilfeller hvor *han/hon* brukes sammen med et substantiv uten at dette markerer distanse eller negativ holdning. Som nevnt i seksjon 3.1 og 3.2, avdekket korpusundersøkelsen vår en del eksempler på dette i svensk, særlig i eldre svensk, men også i visse kontekster i mer moderne språk. Med utgangspunkt i strukturen i (24) kan vi anta at disse eksemplene også involverer et dublerende, redusert pronomen i kanten av fasen, men uten at det er noe demonstrativt element til stede (vi antar med Julien 2005 at *Dem* kun er til stede når nominalfrasen inneholder leksikalsk materiale med demonstrativ betydning). En enkel illustrasjon, basert på eksempel (11) (*Hon stackaren fick nöja sig med mammas tutte*) er gitt nedenfor.

[17] To eksempler fra korpusmaterialet er de følgende:

i. *Hon där Kenza?* (Bloggmix 2009)

ii. *Hon här nya blonda tjejen var som ett klistar på honom* (Familjeliv, allmänna rubriker, 2017)

(29) *Han/hon* uten distal betydning

Til slutt vil vi ta opp et eksempel fra LIA-korpuset som har få paralleller i norsk:

(30) og så sa han det **han denne derre skøyaren** åt han at # det var før enn dei var bedne til bords (soendreland_uio_0102)

I (30) står *han* rett foran et forsterket demonstrativ. Dette er vanskelig å forene med analysen vi ga for pronominale demonstrativer i norsk i (14) (med mindre man antar at *han* er et syntaktisk selvstendig pronomen utenfor nominalfrasen *denne derre skøyaren*). Imidlertid er det helt i tråd med analysen vi foreslo for svensk, og vi antar at taleren som ytret (30), må ha tilgang til en slik syntaktisk struktur.

[5] AVSLUTNING

I denne artikkelen har vi studert pronominale demonstrativer (*han/hun* + substantiv i bestemt form) i norsk og svensk i lys av nye korpusdata; for norsk er det snakk om eldre talespråksdata fra LIA-korpuset; for svensk er det snakk om eldre og mer moderne skriftspråksdata fra ulike genre samlet i infrastrukturen Korp. Vi har vist at pronominale demonstrativer kan belegges i både norsk og svensk fra 1800-tallet. Videre har vi vist at bruksbetingelsene er noe ulike i de to språkene; basert på dette har vi foreslått en revidert syntaktisk analyse særlig for svensk. Analysen innebærer at *han/hon* i de fleste aktuelle konstruksjonene i svensk strengt tatt ikke er et demonstrativ, men heller et redusert pronomen som dublerer visse trekk lenger ned i nominalfrasen. For norsk holder vi imidlertid fast på at *han/hun* faktisk er demonstrativer, som foreslått av Johannessen (2008a).

TAKK

Vi vil takke en anonym konsulent for kommentarer på en tidligere versjon av denne artikkelen. Men mest av alt er vi takknemlige for å ha fått ha Janne Bondi Johannessen som kollega og venn. Janne har bidratt på flere måter til denne studien: med sin forskning på demonstrativer, gjennom utviklingen av talespråkskorpus, og ikke minst med all den tiltro hun har vist oss gjennom årene. Janne forblir en inspirasjon og et forbilde. Hun minner oss stadig om betydningen av

et stort hjerte, en god latter, og av ærlighet og vitenskapelig redelighet. Janne, vi savner deg.

REFERANSER

- Borin, Lars, Markus Forsberg & Johan Roxendal. 2012. Korp – the corpus infrastructure of Språkbanken. *Proceedings of LREC 2012*: 474–478. Istanbul: ELRA.
- Börjars, Kersti. 1998. *Feature Distribution in Swedish Noun Phrases*. Oxford: Blackwell.
- Bošković, Zeljko. 2012. Phases in NPs and DPs. I *Phases. Developing the Framework*, redigert av Ángel J. Gallego, 343–383. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Craenenbroeck, Jeroen van & Marjo van Koppen. 2008. Pronominal doubling in Dutch dialects: Big DPs and coordinations. I *Microvariation in Syntactic Doubling*, redigert av Sjef Barbiers, Olaf Koeneman, Marika Lekakou & Margreet van der Ham, 207–249. Leiden: Brill
- Dahl, Östen. 2015. *Grammaticalization in the North. Noun Phrase Morphosyntax in Scandinavian Vernaculars*. Berlin: Language Science Press.
- Delsing, Lars-Olof. 1993. *The internal Structure of Noun Phrases in the Scandinavian Languages: A Comparative Study*. Lund: Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet.
- Delsing, Lars-Olof. 2003. Syntaktisk variation i nordiska nominalfraser. I *Dialekt-syntaktiska studier av den nordiska nominalfrasen*, redigert av Øystein A. Vangsnes, Anders Holmberg & Lars-Olof Delsing, 11–64. Oslo: Novus Forlag.
- Dyvik, Helge J. J. 1979. Omkring fremveksten av artiklene i norsk. *Maal og Minne* 1–2: 40–77.
- Ekberg, Lena, Toril Opsahl & Heike Wiese. 2015. Functional gains – a cross-linguistic case study of three particles in Swedish, Norwegian and German. I *Language, Youth and Identity in the 21st Century*, redigert av Jacomine Nortier & Bente Ailin Svendsen. Linguistic Practices across Urban Spaces, 93–115. Cambridge: Cambridge University Press.
- Faarlund, Jan T. 2004. *The Syntax of Old Norse*. Oxford: Oxford University Press.
- Fretheim, Thorstein & Nana A. A. Amfo. 2005. Reference, determiners and descriptive contents. *Working Papers ISK 2*: 87–112. Trondheim: NTNU.

- Giorgi, Alessandra & Pianesi, Fabio. 1997. *Tense and Aspect. From Semantics to Morphosyntax*. Oxford: Oxford University Press.
- Gundel, Jeanette, K., Nancy Hedberg & Ron Zacharski. 1988. On the generation and interpretation of demonstrative expressions. *Proceedings of the International Conference on Computational Linguistics* 12: 216–21.
- Gundel, Jeanette, K., Nancy Hedberg & Ron Zacharski. 1993. Cognitive status and the form of referring expressions in discourse. *Language* 69(2): 274–307.
- Holmberg, Anders & Urpo Nikanne. 2008. Subject doubling in Finnish: The role of deficient pronouns. I *Microvariation in Syntactic Doubling*, redigert av Sjøf Barbiers, Olaf Koenenman, Marika Lekakou & Margreet van der Ham, 425–349. Leiden: Brill.
- Håberg, Live. 2010. *Den preproprieelle artikkelen i norsk: ei undersøkning av namneartiklar i Kvæfjord, Gausdal og Voss*. Masteroppgave. Universitetet i Oslo.
- Johannessen, Janne B. 2006. Just any pronoun anywhere? Pronouns and “new” demonstratives in Norwegian. I *A Festschrift for Kjell Johan Sæbø – in Partial Fulfilment of the Requirements for the Celebration of his 50th Birthday*, redigert av Torgrim Solstad, Atle Grønn & Dag Haug, 91–106. Oslo: Novus.
- Johannessen, Janne B. 2008a. The pronominal psychological demonstrative in Scandinavian: its syntax, semantics and pragmatics. *Nordic Journal of Linguistics* 31(2): 161–192.
- Johannessen, Janne B. 2008b. Psykologiske demonstrativer. I *Språk i Oslo. Ny forskning omkring talespråk*, redigert av Janne Bondi Johannessen & Kristin Hagen, 63–77. Oslo: Novus.
- Johannessen, Janne B. 2012. Han professoren og sånn festskrift – om modale determinativer. I *Grammatikk, bruk og norm. Festschrift til Svein Lie på 70-årsdagen 15. april 2012*, redigert av Hans-Olav Enger, 151–172. Oslo: Novus.
- Johannessen, Janne B. 2014. Psychologically distal demonstratives. *Nordic Atlas of Language Structure (NALS) Journal* 1: 34–41.
- Johannessen, Janne B. 2020. Psychologically distal demonstratives in Scandinavian are not “discourse new”. I *Demonstratives in Discourse*, redigert av Åshild Næss, Anna Margetts & Yvonne Treis, 215–241. Berlin: Language Science Press.
- Johannessen, Janne B, Joel Priestley, Kristin Hagen, Tor A. Åfarli & Øystein A.

- Vangsnes. 2009. The Nordic Dialect Corpus – an advanced research tool. I *Proceedings of the 17th Nordic Conference of Computational Linguistics NODALIDA 2009*, redigert av Kristiina Jokinen & Eckhard Bick, 73–80. Odense: Northern European Association for Language Technology (NEALT).
- Josefsson, Gunlög. 1999. On the semantics and syntax of Scandinavian pronouns and object shift. I *Clitics in the Languages of Europe*, redigert av Henk van Riemsdijk, 731–757. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Julien, Marit. 2002. Determiners and word order in Scandinavian DPs. *Studia Linguistica* 56(3): 264–314.
- Julien, Marit. 2005. *Nominal Phrases from a Scandinavian Perspective*. Amsterdam: John Benjamins.
- Kinn, Kari. 2020. Et grammatisk uttrykk for nærhet: psykologisk proksimale possessiver i norsk. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 38(1): 133–147.
- Kinn, Kari. Kommende. High and low phases in Norwegian nominals. Evidence from ellipsis, psychologically distal demonstratives and psychologically proximal possessives. I *Syntactic Architecture and its Consequences II: Between Syntax and Morphology*, redigert av András Bányi, Theresa Biberauer, Jamie Douglas & Sten Vikner. Berlin: Language Science Press.
- Kulbrandstad, Lars A. & Torodd Kinn. 2016. *Språkets mønstre: norsk språklære med øvingsoppgaver*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Leu, Thomas. 2015. *The Architecture of Determiners*. Oxford: Oxford University Press.
- Lie, Svein. 2008. Veldig sånn festejente. I *Språk i Oslo. Ny forskning omkring tale-språk*, redigert av Janne B. Johannessen & Kristin Hagen, 78–95. Oslo: Novus Forlag.
- Lie, Svein. 2010. Bakgrunnsdeiksis og demonstrativer. I *Bo65. Festskrift till Bo Ralph*, redigert av Kristinn Jóhannesson, Ida Larsson, Erik Magnusson, Sven-Göran Malmgren, Lena Rogström & Emma Sköldbberg, 168–177. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Lightfoot, David. 1999. *The development of Language: Acquisition, Change, and Evolution*. Oxford: Oxford University Press.
- Potts, Christopher & Florian Schwarz. 2009. Affective ‘this’. *Linguistic Issues in Language Technology* 3(5): 1–30.

- Sigurðsson, Halldór Á. 2006. The Icelandic Noun Phrase: central traits. *Arkiv för nordisk filologi* 121: 193–236.
- Sigurðsson, Halldór Á. 2014. Context-linked grammar. *Language Sciences*, 46: 175–188.
- Starke, Michal. 2009. Nanosyntax. A short primer to a new approach to language. *Nordlyd* 36(1): 1–6.
- Strahan, Tania E. 2008. Sjå på han mannen! On the definiteness and specificity of Scandinavian pronoun demonstratives. *Nordic Journal of Linguistics* 31: 193–226.
- Teleman, Ulf, Staffan Hellberg & Erik Andersson. 1999. *Svenska Akademiens grammatik* 1–4. Stockholm: Norstedts Ordbok.
- Vangsnes, Øystein A. 2008. Peripheral doubling in Scandinavian. I *Microvariation in Syntactic Doubling*, redigert av Sjef Barbiers, Olaf Koeneman, Marika Lekakou & Margreet van der Ham, 419–441. Leiden: Brill.
- Vindenes, Urd. 2017. *Complex demonstratives and cyclic change in Norwegian*. Doktorgradsavhandling. Universitetet i Oslo.
- Vindenes, Urd. 2018. Cyclic renewal of demonstratives. *Studies in Language* 42(3): 641–668.
- Western, August. 1921. *Norsk riksmålsgrammatikk for studerende og lærere*. Kristiania: Aschehoug.

SUMMARY

This paper is concerned with pronominal demonstratives (referred to as psychologically distal demonstratives by Johannessen 2008a, b) in older Norwegian spoken language, and written Swedish from the 19th century and the present-day. We show that pronominal demonstratives can be attested in speakers born in different parts of Norway in the 19th century, and in Swedish texts from the same period. However, the pronominal forms do not seem to be used in precisely the same way in the two languages. In Swedish, *han/hon* ‘he/she’ do not seem to behave formally like demonstratives. Instead, we propose that they are syntactically reduced pronouns at the edge of the DP, above the position for demonstratives, and that they double features lower down in the noun phrase. In Norwegian, on the other hand, *han/hun* are used as demonstratives already in the 19th century, in the way described for present-day Norwegian by Johannessen (2008a, b).

KONTAKT

Kari Kinn
Universitetet i Bergen
kari.kinn@uib.no

Ida Larsson
Høgskolen i Østfold
ida.larsson@hiof.no